

271]. “Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів під керівництвом російського педагога С.Т. Шацького в 1905 р. ... У США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах і багатьох інших країнах ідеї гуманістичного підходу до освіти Дж. Дьюї, його метод проектів знайшли широкого поширення і набули великої популярності внаслідок раціонального поєднання теоретичних знань і їх практичного застосування для розв'язування конкретних проблем дійсності в спільній діяльності учнів”, – пише Н. П. Дементієвська [3, с. 12]. Відповідно до загального зацікавлення сучасних педагогів та науковців методом проектів з навчальною та позанавчальною метою пропонуються різні класифікації таких проектних робіт [5, с. 5]. Проте особливо цікавими можуть стати дослідження в галузі літературного краєзнавства та вивчення історії мовного середовища рідного краю. Як бачимо, під час планування проекту слід передбачати активні форми дослідження – робота в музеях та архівах, проведення опитування в соціальних мережах, створення відеоматеріалів тощо. Такі види діяльності зацікавлюють студентів, виробляють у них активну життєву позицію, дають відчуття власної значущості та можливості внести зміни в суспільні процеси, ефективно виконують соціально-гуманітарну місію щодо виховання майбутнього педагога – свідомого громадянина, творчу людину, яка володіє спектром найсучасніших методів дослідження. Вимоги сьогодення до професійної компетенції фахівця зумовили, як бачимо, збагачення функцій науково-дослідної лабораторії інформаційно-технологічною. Внаслідок чого розширюється географія учасників лабораторії та розповсюдження її результатів діяльності офлайн чи онлайн. Регіональний характер діяльності лабораторії дозволяє залучити до перших кроків у науковій, пошуковій, дослідницькій діяльності учнів старшої школи та їх вчителів, що прагнуть розвитку, самовдосконалення, ширшого самовираження. Отже, отримання якісних навичок дослідницької діяльності сьогодні – не лише умова навчання, освіти, це умова сучасного життя. А робота в наукових лабораторіях – важливий крок до повноцінної науково-дослідної роботи й цінний досвід для подальшої наукової і практичної діяльності студентів, учнів, викладачів та вчителів.

Оксана Рись

НОВАТОРСТВО А.С. МАКАРЕНКА ЯК НОВЕ ТРАКТУВАННЯ ЦІННОСТІ ЛЮДИНИ

Оновлення сучасної системи вищої освіти і педагогічної науки визначило необхідність дослідження педагогічної новизни як особливої галузі наукового пізнання.

Інтенсивний розвиток та оновлення педагогічної освіти потребують всебічного вивчення і глибокого аналізу накопиченого досвіду в українській педагогічній теорії та практиці щодо новаторських ідей та підходів видатних

українських педагогів, до яких належить талановитий педагог-практик А.С. Макаренко, досвід та ідеї якого стали основою для розвитку багатьох напрямів вітчизняної та зарубіжної педагогіки.

Педагогічна спадщина А.С. Макаренка широко досліджується в різних аспектах протягом останніх майже ста років вченими (Н.В. Абашкіна, І.А. Зязюн, М.П. Ніжинський, М.П. Павлова, В.О. Сухомлинський, О.С. Кель, М.Д. Ярмаченко). У багатьох країнах світу (Німеччина, Японія, Італія та ін.) створені макаренківські центри та асоціації.

Аналіз теоретичних праць доводить що термін «новаторство» до 80-х років ХХ століття вживався для означення творчої та інноваційної діяльності. Новаторський підхід до педагогічної діяльності передбачає створення нових ідей, їх реалізацію у педагогічній діяльності, отримання сталого позитивного результату, їх продуктивність. Новатори, на думку американського дослідника Еверетина Роджерса, це особи, завжди схильні до нового, які постійно шукають нове в повсякденній діяльності; вони гарно орієнтуються в інноваційному просторі, схильні до ризику, роблять свій вибір на основі проектування процесу, отриманого результату. Новаторський підхід – це підхід до педагогічної діяльності як діяльності, що має набути рис творчої діяльності та позитивно впливає на всі компоненти навчально-виховного процесу.

А. С. Макаренко протягом всієї педагогічної діяльності у розв'язанні будь-яких проблем у найскладніших ситуаціях виходив саме з таких позицій. Його новаторство полягає, перш за все, у новому підході до виховання особистості. На думку А.С. Макаренка, виховати людину – означає виховати в неї перспективні шляхи.

А.С. Макаренко обстоює педагогіку активного виховання, наполягає на тому, що «людину треба не ліпити, а кувати» [4, с. 243]. А. С. Макаренко вважав, що школа має перебудуватися на нових принципах взаємодії вчитель-учень. Підґрунтям діяльності школи має бути не «праця-робота», а праця- турбота. Турбота про кожного учня – це те головне, чим має керуватися педагог у своїй діяльності. Оригінально розв'язував педагог проблеми взаємодії вихованців і вихователів. Учитель, вихователь, як і в цілому колектив вихователів, має виступати не керівником, диктатором шкільного буття, а співником, до якого учні не готуються, а живуть повноцінним життям. У своїй роботі «Методика організації виховної роботи» А.С. Макаренко визначає педагога бойовим товаришем вихованців, який бореться разом з ними і попереду них за всі ідеали першокласного закладу. А.С. Макаренко відстоював думку про те, що спілкування педагогів і учнів має базуватися на дружніх взаєминах, повазі вчителя до особистості учня, вірі в його сили і можливості. По суті він всебічно розробив і практично реалізував принцип співробітництва. Основою такої педагогіки А.С. Макаренко вважає товариську єдність і спільність інтересів учителів та учнів, колективу учителів, і колективу учнів.

Новаторство видатного педагога полягає у створенні теорії колективу і її реалізації у реальній практиці (колонія імені М. Горького, комуна імені Ф. Дзержинського). Основними положеннями цієї теорії є наступні: колектив – мета, засіб і умова розвитку і становлення особистості; колектив – гімнастичний зал для моральних вправ кожного вихованця; рух – основний закон розвитку колек-

тиву; колектив у своєму розвитку проходить певні стадії : сутність виховання в колективі – це виховання взаємостосунків; колектив характеризує наявність взаємостосунків взаємозалежності і взаємовідповідальності вихованців. Ознакою колективу є діючі ознаки самоврядування, наявність первинних колективів, здорового психологічного клімату, захищеності кожного члена, дисципліни, режиму.

А.С. Макаренко розробив виховну систему, основою якої є різноманітність діяльності вихованці (трудова, спеціально-корисна, естетична, фізична тощо). Він створив концепцію трудової діяльності і реалізував принципи організації колективної діяльності, а саме : реалізація виховного потенціалу будь-якої діяльності можлива за умов колективної життєдіяльності; доцільність діяльності; різноманітність діяльності як умова індивідуального розвитку; ускладнення мотивів діяльності як умова ефективності морального впливу; взаємозалежність свободи і підкорення волі колективу; гра як форма життєдіяльності колективу; єдність слова і справа; романтика як стимул до колективної діяльності; діяльність на основі самоорганізації колективу і особистості.

А.С. Макаренко підкреслює, що потрібно посилити увагу до дитячого колективу як органічного цілого, а для цього потрібна перебудова психології шкільного вчителя. Макаренко вважав, що потрібна повна відмова від думки, що для «хорошої школи» потрібні «хороші методи», він стверджує, що потрібна перш за все організована система всіх впливів. Головним засобом виховання А.С. Макаренко вважав організовану працю, поєднання навчання із виробничою працею. У роботі з колективом А.С. Макаренко здійснював особистісно-діяльнісний підхід. Він на практиці реалізує свій новаторський погляд на роль психології у педагогічному процесі, доводячи свою думку, що психологія – це не основа педагогіки, а продовження її в процесі реалізації педагогічних законів. А.С. Макаренко у своїй статті "Деякі висновки з мого педагогічного досвіду" вперше характеризував поняття "майстерність вихователя" і "педагогічна техніка". Він розглядає проблему педагогічної майстерності педагога як проблему створення єдиного виховного колективу, здатного утверджувати дисципліну як дійсну свободу особистості, як форму життя та діяльності, як засіб захищеності, повноправ'я особистості в колективі. Для Антона Семеновича Макаренка проблема майстерності - це проблема раціоналізації праці педагога. Для кожного викладача та майбутнього педагога оптимістично звучать сьогодні слова Антона Семеновича, що "майстерність - це те, чого можна добитися, і як може бути відомий майстер-токарь, чудовий майстер-лікар, так і повинен і може бути чудовий майстер-педагог" [2, с. 243]. А.С.Макаренко вважав, що "майстерність вихователя - це спеціальність, якої необхідно навчати, як необхідно навчати лікаря його майстерності, як необхідно вчити музиканта" [2, с. 260]; "...хіба ми можемо поклатися на випадковий розподіл талантів? Скільки в нас особливо талановитих вихователів? - запитував він. - Чому повинна страждати дитина, яка попала не до талановитого вихователя... Необхідно говорить тільки про майстерність, тобто про дійсне знання виховного процесу, про виховне вміння" (А.С. Макаренко. Некоторые выводы из моего педагогического опыта) [2, с. 236].

Новаторський підхід А.С. Макаренка полягає у створенні: нових умов життя вихованців (соціокультурне розвивальне середовище, взаємопідтримка, взає-

моповага і взаємозахищеність у колективі); педагогічних засобів (єдність вимог, традиції); управлінських нововведень (нові рішення в структурі систем та управлінських процедурах: самоврядування, різновікові закони, єдина мораль для дітей і дорослих). Головне у виховній системі А.С. Макаренка – принцип свободи; безпритульні висуваються в перші ряди суспільства, - так стверджує співробітник лабораторії Марбургського університету. А.С. Макаренко випереджував свій час, утверджуючи у вихованні нові форми життя суспільства і особистості. Він максимально використовував можливості радянської соціально-економічної системи, вперто долаючи її обмеженість, боровся проти вульгаризації – її принципів, ставив опір регресії, діалектично вирішував проблему зв'язку «старого» і «нового» спадкоємності і новаторства.

В основі новаторства А.С. Макаренка лежить нове трактування цінності людини. За основу береться мета і сутність життя, радість існування; дійсна радість на нових етичних основах органічно поєднується з сьогоденішньою «безпосередньою радістю», з моральним задоволенням від того, що молода людина робить зараз і чим живе сьогодні. У сфері педагогічних цілей проблему мотивації поведінки Макаренко заглибив до потреб людини – основного джерела активності особистості.

Таким чином, в педагогіці видатного педагога-новатора ми сьогодні можемо знайти ідеї і практичні шляхи для розв'язання важливої проблеми зв'язку особистості і суспільства та організації на цій основі виховання, в якому створюються умови для розвитку у вихованців здатності до вільного вибору і для їх самореалізації в суспільстві. Отже, за ступенем значущості нововведення А.С. Макаренка є революційними, за масштабом поширення – міжнародними, залежно від інноваційного потенціалу – глобальними, історико-педагогічними. Ідеї А. С. Макаренка – майбутнє педагогіки й виховання. Він є основоположником сучасної теорії та методики виховання. Тільки за допомогою його досвіду, опорою на його спадщину можна створити ефективну виховну систему, яка працюватиме в наш час.

Список використаної літератури

1. Большой энциклопедический словарь: в 2-х т.т.. – М.: Сов. энциклопедия, 1991. – Т. 2. – 351 с.
2. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8 т.- М.: Педагогика, Т. 4. - 1984. - С. 236-369.
3. Макаренко А.С. Сочинения в 7 томах. - М.: Видавництво Академії педагогічних наук РСФСР, Т. 7. - 1960. - 575 с.
4. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8т.- М.: Педагогика, Т.3. – 1984. - С. 196-243.
5. Макаренко А.С. Сочинения в 7 томах. - М.: Видавництво Академії педагогічних наук РСФСР, Т. 5. - 1960. -558 с.
6. Макаренко А.С, Педагогические сочинения: В 8 т. - М.: Педагогика, Т. 5. - 1984. - С. 253.